

Stockholms
universitet

Anknytning hos barn till mödrar med utvecklingsstörning

Pehr Granqvist

pehr.granqvist@psychology.su.se

Presenterat vid Intras 10-årsjubileum, Stockholm,
2015-09-21

Pehr Granqvist

”Stoppa övergreppen mot funktionsnedsatta föräldrar”

Katarina Alexius; Tommie Forslund; Pehr Granqvist; Anna Hollander; Lene Lindberg; Mikaela Starke.

Upplägg

- **Bakgrund**
- **Frågeställningar**
- **Metod**
- **Resultat**
- **Diskussion (praktiska konsekvenser)**

Bakgrund

Många "experter" menar att personer med utvecklingsstörning inte är tillräckligt bra som föräldrar

- ✓ Tvångssterilisering av personer med utvecklingsstörning
- ✓ Vanligt med omplacering av barnen till familjehem (30-50%)
- ✓ Vanligt med problem i utvecklingen hos barnen (t.ex. Gillbergs forskning)
- ✓ Ofta säger man att barnen har "anknytningsproblem" (Alexius & Hollander, 2014)

Stockholms
universitet

Bakgrund

Vad vi vet om personer med utvecklingsstörning som blir föräldrar

- ✓ Nästan alla har en lindrig utvecklingsstörning (IQ ca 70)
- ✓ De allra flesta har varit med om mycket jobbiga saker under uppväxten + senare (övergrepp, försummelse)
- ✓ Vissa fungerar bra som föräldrar, andra fungerar mindre bra (detsamma gäller i andra grupper av föräldrar)
- ✓ Variation i förälderns intellektuella förmågor verkar inte ha så stor betydelse för hur förälder eller barn fungerar
- ✓ Däremot har förälderns livssituation och -historia stor betydelse för hur föräldern och barnet fungerar

Stockholms
universitet

Bakgrund

Nå, vad är då anknytning och "anknytningsproblem"?

- Anknytning handlar om det känslomässiga bandet mellan barn och förälder (jämför "kärlek"), utvecklat vid 6-12 månaders ålder.
- Genom att barnet knyter an skyddas barnet mot faror (t.ex. barnet gråter vid fara = signal till föräldern).
- I princip alla barn knyter an till sina föräldrar (om föräldern har utvecklingsstörning spelar ingen roll från barnets synvinkel)
- Det är skadligt för barnet med långa upprepade separationer

- Men barn är olika i hur de knyter an: Vissa får en trygg anknytning, andra en otrygg anknytning.
- Att föräldern svarar bra på barnets behov och signaler har ofta stor betydelse för att barnet är tryggt med sin förälder.
- Otrygg anknytning är ganska vanligt även i "normala" grupper (ca 40%) .
- Otrygg anknytning INTE tillräckligt skäl för omplacering av barn; de flesta barn med otrygg anknytning utvecklas ok.
- Vad man syftar på med "anknytningsproblem" är ofta oklart (ibland att barnet har någon form av otrygg anknytning, ibland att barnet inte har ngn anknytning alls till föräldern)

Frågeställningar

- Hur knyter barn an till mammor med utvecklingsstörning, tryggt eller otryggt?
 - Hur svarar mammor med utvecklingsstörning på sina barns behov och signaler, bra eller mindre bra?
 - Vad är det som har betydelse för barnens anknytning? Och för hur mammorna svarar på barnens behov och signaler? Är det mammans intellektuella förmågor som har betydelse, eller hur hon själv blivit behandlad under sin egen uppväxt?
- För att svara på de här frågorna hade vi också med en jämförelsegrupp av mödrar med så kallade "normala" intellektuella förmågor och deras barn.

Metod

Attachment & Human Development

Publication details, including instructions for authors and subscription information:

<http://www.tandfonline.com/loi/rahd20>

Mothers with intellectual disability, their experiences of maltreatment, and their children's attachment representations: a small-group matched comparison study

Pehr Granqvist^a, Tommie Forslund^b, Mari Fransson^b, Lydia Springer^c & Lene Lindberg^d

<http://w3.psychology.su.se/staff/pgran/Granqvistetal2013.pdf>

<http://w3.psychology.su.se/staff/pgran/Granqvistetal2014.pdf>

Metod – Deltagare

- **Gruppen mödrar med utvecklingsstörning och deras barn**

26 mödra-barnpar

Rekrytering: genom professionella som hade kontakt med mödrarna

Dessa fick vara med: (1) mammor med diagnos av mild utvecklingsstörning, (2) barn 5-8 år, hemmaboende, (3) ingen autism.

- **”Matchad” jämförelsegrupp**

26 ”normalbegåvade” mödrar och deras barn

Dessa fick vara med: (1) familjer från liknande boendeområde, (2) mammor med liknande inkomst, (3) barn med liknande ålder (± 6 mån), (4) samma kön, (5) ingen autism.

Metod – Procedur

Två besök (inom två veckor)

- **Hembesök** – Vi forskare hälsade på hemma hos mammorna och ställde frågor bl.a. annat om erfarenheter av vanvård under den egna uppväxten
- **Labbesök** – Mammorna och barnen hälsade på oss på universitetet
 - 1) Vi tittade på hur mammorna svarade på sina barns behov och signaler (lyhördhet)
 - 2) Vi testade barnens anknytning
 - 3) Vi testade mammornas intellektuella förmåga

Metod – Instrument:
Mödrarnas erfarenheter av egen vanvård

- 30 tydliga/konkreta frågor, med följdfrågor vid ja-svar
- Intervjuerna kodades för:
 - Känsломässiga övergrepp
 - Fysiska övergrepp
 - Sexuella övergrepp
 - Försummelse (negligering)
 - Traumatiska förluster/separationer

Summerades till *totalmått på vanvård*. Hög reliabilitet.

Metod – Instrument:
Hur mamman svarar på barnets signaler och behov (lyhördhet)

• **Observation av mammans beteende under 20 minuter:**

- 1) Fri lek med leksaker
- 2) Fri lek utan leksaker
- 3) Samarbetsuppgift (etch-a-sketch-uppgift att göra tillsammans, mamma och barn använde en ratt var)
- 4) Dubbel uppmärksamhet (hur mamman förhåller sig till sitt barn samtidigt som hon fyller i ett formulär och barnet har fått en för svår leksak att leka med).

Summerades till *totalmått för lyhördhet*. God reliabilitet.

Metod – Instrument: Barnens anknytning

Separationsångesttestet

- 6 bilder som visar barn och föräldrar som skiljs från varandra (till exempel, föräldrarna åker bort över helgen och barnet lämnas hos släktingar)
- Frågor till barnen om vad de tror att barnet på bilden känner och gör

Trygg anknytning = Barnet beskriver att barnet på bilden (1) blir ledsen eller arg men (2) ändå hittar på bra saker att göra (till exempel leka med släktingar)

Otrygg anknytning = Barnet beskriver att barnet på bilden gör dumma saker, eller inget alls, eller hemska saker händer.

Använda både kategorier och kontinuerliga skattningar (1-9) av trygghet, hög reliabilitet.

Resultat

- **Barn till mammor med utvecklingsstörning kan mycket väl ha ”trygg anknytning”.** 35% av barn till mammor med utvecklingsstörning hade trygg anknytning, jämfört med 52% av barn i jämförelsegruppen (ej signifikant skillnad, n.s.).
- Medelvärdet på 9-gradiga trygghetsskalan var måttligt (ca 4,6) för barn till mammor m utvstörn, med betydande variationer (range 1-9; $SD = 1,85$). Motsvarande för barn i jmf-grpen: $M = 5,55$, range = 2-9; $SD = 1,75$. Knappt medelstor ($d = .53$), marginellt signifikant skillnad ($p = .07$).

Preliminära resultat

- **Många mammor med utvecklingsstörning kan svara tillräckligt bra på barnets behov och signaler.**
”Normalbegåvade” mammor svarar i genomsnitt bättre, men det är betydande variationer bland utvecklingsstörda mammor!

(Preliminära) Resultat

- **Mammornas intellektuella förmågor verkar dock inte ha någon betydelse i sammanhanget.** Det fanns inga samband mellan mammornas intelligens och hur bra de svarade på barnets signaler (n.s.) eller deras barns anknytning ($r < .22$, n.s.).
- **Men det har betydelse om mamman själv har erfårit vanvård.** 90% av mammor med utvecklingsstörning hade varit med om vanvård, jmf med 30% i jmf-grpen ($r = .73^{***}$).
- **Mödrar m utvstörn som varit med om mycket svåra händelser svarade mindre bra på sina barns behov och signaler, och de hade ofta barn med otrygg anknytning ($r = \text{ca } -.50^{**}$).**

Huvudresultat att ta med sig hem

- Barn till mammor med utvecklingsstörning kan mycket väl ha "trygg anknytning".
- Många mammor med utvecklingsstörning kan svara tillräckligt bra på barnets behov och signaler.
- Variationer i mammornas intellektuella förmågor verkar inte ha någon betydelse i sammanhanget.
- Men det har betydelse om mamman själv har varit med om omfattande vanvård.

Diskussion

Slutsats:

Det är inte utvecklingsstörningen/låg IQ i sig som är det stora problemet, det är hur mammorna har behandlats under sina egna uppväxter som är ett stort problem!

Åtminstone när det gäller sådant vi tittat på i vår studie.

Alexius & Hollanders (2014) studie

Studerar de utredningar som legat till grund för omhändertagande av barn till föräldrar med IF. Resultat?

- 1) Anknytningsproblem beskrivs som en central riskfaktor hos barnen, men vilka metoder som använts för att klarlägga problemen presenteras inte.
- 2) Beaktar inte omsorgsförsvårande faktorer, t.ex. social exklusion och fattigdom.
- 3) Beskriver sällan aktiva stödåtgärder eller utvärderingar av desamma.
- 4) Negativa effekter av separation från omvårdaren diskuteras ej.

Slutsats: Underlagen för omhändertagandena är otillräckliga.

Vad ska samhället **INTE** göra i ljuset av dessa kunskaper?

- Samhället ska inte omplacera barn från föräldrar med utvecklingsstörning på grund av fördomar eller bristande resurser, kunskaper etc.

Varför inte?

- Det är skadligt för barn med upprepade, längre separationer från sina omvårdare.
- Det kränker barnens och föräldrarnas rätt att vara med varandra (FNs deklARATION).

Allvarligt case in point

En 2 månaders svensk bebis omplacerades nyligen från sin mammas omvårdnad. Socialsekreteraren skrev så här:

- Barnet har inte utvecklat någon anknytning till sin mamma
- Detta visar sig i att barnet gråter i hennes närvaro.

OBS! En anknytningsrelation har vanligen utvecklats först vid 6-12 mån + gråt är det bästa tidiga exemplet på just ett anknytningsbeteende!

Fråga: Mamman hade utvecklingsstörning. Skulle samhället ha tillåtit omplacering med denna motivering om mamman inte hade haft en utvecklingsstörning?

Stockholms
universitet

Vad ska samhället göra? DN Debatt

- 1. Medvetenheten om** att omsorgsförmågan hos föräldrar med IF ska bedömas utan fördomsfulla antaganden måste öka.
- 2. Utveckla rutiner** som motverkar vanvård av barn med IF och barn till föräldrar med IF genom utbildningsinsatser. Socialtjänsten måste erbjuda stödåtgärder, som utvärderas.
- 3. För att säkra barns rättigheter,** vid behov, erbjud föräldrar med IF föräldrautbildning med fokus på omvårdnad av och samspel med barnet. Vetenskapligt grundande, individuella utbildningar har visat sig framgångsrika för att utveckla föräldrarnas förmågor (t.ex. Feldman, PYC).

Viktigt tillägg:

4) Om inget hjälper och barnen far illa hos sina föräldrar ska de så klart omplaceras till familjer där de kan få det bättre (detta gäller oavsett om föräldern har utvecklingsstörning).

... och så får vi hoppas att familjehemmen är bra och ges förutsättning till kontinuerlig omvårdnad av barnet därefter!

OBS! Dessa insatser är viktiga både för personer med utvecklingsstörning och deras barn!

TACK för uppmärksamheten!

- Tack till mammorna och barnen som var med i studien!
- Tack till medarbetare, särskilt Tommie Forslund, Lydia Springer, Mari Fransson och Lene Lindberg.
- Tack till SUF kunskapscentrum och FUB!
- Och tack till FAS/Forte för forskningsanslaget!

pehr.granqvist@psychology.su.se